

Ivar Andreas Mjør

Professor Ivar A. Mjør var en av de få norske tannleger som var anerkjent internasjonalt som en megastjerne innen odontologisk forskning. Antallet på hans vitenskapelige og populærvitenskapelige publikasjoner er høyt, og han publiserte lenge etter at han ble pensjonist. Like betydningsfullt var også de mange andre fagoppgavene som Ivar påtok seg. Han var mentor for flere generasjoner av yngre forskere, hvorav mange senere virket ved fakultetene i Oslo og i Bergen. Han var fagfelle og redaktør i norske og internasjonale fagtidsskrifter, hvor hans viktigste verktøy alltid var en seks cm lang blyant som ble brukt særdeles flittig. I tillegg favnet Ivar vidt over hele verden som kursholder, foreleser og medlem av en rekke bedømmelseskomiteer. Mange har hatt gleden av å oppleve Ivar som en kunnskapsrik og uredde debattant i fagdiskusjoner.

Ivar hadde sin tannlegeutdannelse fra Dundee i Skottland som på denne tiden var en del av det ærverdige University of St Andrews, med alle dets nedarvede tradisjoner siden 1410. Ivar mimret femti år senere i Gainesville, Florida, der han og Birgit hadde kjøpt hus midt på en golfbane, at til tross for at han som student den gangen bodde praktisk talt på golfsportens hellige marker, det vil si The Royal & Ancient Golf Club of St Andrews, hadde han aldri blitt bitt av golfbasillen. Tennis og turgåing i skog og mark derimot var hovedaktivitetene.

Etter studiene i Skottland fulgte ett år som militærtannlege før han i 1959 fikk stipend for å reise til University of Alabama i Birmingham, USA for videre studier. Et forbilde i så måte og en døråpner var hans storebror Sigurd Peter, som ble tannlege ved Tufts University i Boston i 1949. I Alabama kvalifiserte Ivar seg først til en mastergrad innen pedodonti, og deretter tok han nok en mastergrad i anatomi året etter. Alle-

rede som stipendiat arbeidet han med histologistudier av effekten av biomaterialer på dentin og pulpa samt studier av periodontalt kjevebein. Tilbake i Norge i 1961 ble Ivar ansatt ved Odontologisk institutt for eksperimentell forskning, et institutt som var opprettet 10 år tidligere under navnet Det odontologiske forskningsinstitutt og ledet av professor Birger Nygaard-Østby. Nygaard-Østby var en etablert forsker innen sykdommer i pulpa og periodontiet og en viktig veileder for Ivar mens han fullførte sine doktorgradsarbeider. I 1967 fikk Ivar sin doktorgrad med en avhandling med tittelen «Studies of Normal and Experimentally Altered Human Coronal Dentine Using Hardness Tests, Microradiography and Various Staining Procedures».

På sekstitallet var forbildene til Ivar de to eminente pulpa-forskerne Kåre Langeland i Connecticut og Harold R. Stanley i Gainesville. Sjeldent er det så åpenbart at fremskritt innen forskning ikke skjer når alle er enige, men derimot når det råder total uenighet. Disse to antagonistene unnlot ikke, hvis anledningen bød, seg å holde knivskarpe verbale dueller hvor man påberopte seg sannheten ved å påpeke svakheter ved den andres eksperimentelle pulpastudier. Konfrontasjonene var kanskje underholdende for de uinnvidde, men for unge gryende forskere var slike konfrontasjoner av uvurderlig læringsverdi. Ryktene vil ha det til at heller ikke Nygaard-Østby var utydelig hvis han var faglig uenig med noen. Det er ikke usannsynlig at Ivar ble noe påvirket av sine rollemodeller fra denne tiden, sett i lys av å ha erfart hans engasjement i mange fagdiskusjoner. Det var mer enn en gang Ivar minnet oss yngre kolleger om at det var bedre å få kritikken etter en presentasjon på en forskningskonferanse før innsendelse av manus til publikasjon, enn å få høre i ettertid at studiedesignet og for-

tolkningen av observerte målinger i en publisert artikkel egentlig var undermåls.

Begynnelsen på sekstitallet var en brytningstid for odontologien i Norge med opphevelse av lov om Norges Tannlegehøgskole og lov om odontologisk embedseksamen 1959, samt opprettelse av nye odontologiske fakulteter ved universitetene i Oslo i 1959 og i Bergen fra 1962. Fra 1966 ble tannlegestudiet endret fra å være fireårig til femårig, og samme år sto den nye prekliniske odontologibygningen klar på Blindern. Ivar ble tilsatt først som dosent ved Odontologisk institutt for anatomi i 1968, og deretter som professor og instituttleder fra 1970. Nordisk råd besluttet rundt denne tiden å opprettet et nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NIOM) og Ivar ble invitert til å lede instituttet. Han tok derfor permisjon fra universitetet fra 1972 for å bygge opp NIOM, og sammen med dyktige forskere bidro Ivar til at NIOM relativt raskt ble internasjonalt anerkjent innen utprøving av og forskning på dentalmaterialer. Han avsluttet sitt professorat ved universitetet i 1979, og fortsatte deretter som leder av NIOM helt frem til 1993. I 1993 aksepterte Ivar et tilbud om et professorat fra University of Florida, og han virket i Gainesville frem til han ble pensjonist i 2008.

Vi kjenner ikke eksakt antallet på Ivars vitenskapelig og populærvitenskapelige publikasjoner. I boka om norske tannleger fra 1998 er det oppgitt av Ivar selv «*utover lærebokbidrag dessuten 256 publikasjoner*». En kan anta at han publiserte minst 293 (Pubmed), muligens 496 (Publish-or-Perish) og kanskje enda flere (Google Scholar) vitenskapelige artikler. Hans primærforskning ble sammenfattet i de åtte lærebøkene som Ivar forfattet til dels med andre forfattere, det vil si *Histology of the Human Tooth* (1973), *Reac-*

tion Patterns in Human Teeth (1983), Dental Materials: Biological Properties and Clinical Evaluation (1985), Human Oral Embryology and Histology (1986), Modern Concepts in Operative Dentistry (1988), Dental Amalgam and Alternative Direct Restorative Materials (1997), Advances in Glass-Ionomer Cements, (1999) og Pulp-Dentin Biology in Restorative Dentistry (2002). Den siste boka var for øvrig dedikert til hans forbilde Harold R. Stanley, «For a lifetime of contributions to the field of pulp pathology».

Parallelt med sin vitenskapelig produksjon påtok Ivar seg tidkrevende arbeid i NTF og i flere internasjonale faglige organer, hvorav de tre største var ISO, FDI og IADR. Etter opprettelsen av NIOM bidro han og andre medarbeidere med å utarbeide internasjonale standarder for dentale biomaterialer gjennom International Organization for Standardization (ISO).

I tilknytning til denne virksomheten ble han involvert i Federation Dentaire Internationale (FDI) først som medlem og deretter som leder av Commission on Dental Materials, Instruments, Equipment and Therapeutics frem til 1977. I samme organisasjon fortsatte han deretter som leder av Commission on Commissions. Navnet var snodig, men oppgavene var derimot viktige – det gjaldt å slanke FDI for å unngå konkurs. Sammen med Per Åke Zillén som ble tilsatt som ny executive director i 1990 gjennomførte de en kraftig

slankekur og reorganisering av organisasjonsstrukturen. Ivar ble senere æresmedlem i FDI for dette arbeidet. Også i International Association for Dental Research (IADR) markerte Ivar seg, først som president i IADR Dental Materials Group, og deretter i IADR Board of Directors og ble til slutt valgt som president for IADR i 1986.

Ivars forskning kan grovt inndeles i tre faser. De ble innledet med studier av ulike tannvev under varierende eksperimentelle betingelser, etterfulgt av NIOM-perioden med laboratorie- og klinisk forskning på dentale biomaterialer og mange forsøk på å korrelere laboriestudier med klinikk og med avsluttende fokus i Gainesville som pådriver for minimal-intervensjoner innen tannfyllingsterapi. En viktig premiss for Ivar var at kliniske studier bare genererte data med klinisk relevans dersom de var utført under realistiske kliniske forhold. Derfor ble alle de kliniske studiene som ble initiert fra NIOM på sytti- og åttitallet, utført blant allmentannlegene og det lenge før betegnelsen «practice-based research networks (PBRN)» var allment kjent. Et typisk fyndig uttrykk fra Ivar var «*Statistically significant but clinically irrelevant!*». Ivar var mektig stolt over at han hadde bidratt til å overbevise det amerikanske forskningsorganet, National Institutes of Health (NIH), om å finansiere godt over 100 millioner dollars til å etablere seks store dentale PBRN nettverk i USA rundt 2005.

De norske forskere han arbeidet sammen med innen anatomi var hovedsakelig Erik Dahl, Randi Furseth Klinge, Arild Stenvik, og Leif Tronstad, og noe senere, Ellen Haugen. På midten av syttitallet ble både Ole Skogedal og Tore Lervik veiledet til gradsarbeider om pulpa. Etter hvert kom det artikler om biomaterialer forfattet sammen med andre forskere på NIOM, fortrinnsvis Arne Hensten, Svein Espevik, Eystein Ruyter, Inger Nordahl og Dag Ørstavik. Han arbeidet også sammen med norske forskere på andre områder, eksempelvis sammen med Nils Roar Gjerdet, Synnøve Heide, Karin Heyeraas og Bjørn Zachrisson. Ivars opptatthet av å etablere prekliniske laborietester som skulle predikere klinisk holdbarhet dreide seg i stor grad om å klarlegge hvorfor kroner og tannfyllinger må revideres og hvordan unngå sekundærkaries. I en tidlig fase involverte dette samarbeid med blant andre Anne Bjørg Tveit, Reidun Åsenden og Harald Eriksen og etter hvert også de to yngste medforfatterne av denne artikkelen.

Sammen med mange andre over hele verden er vi dypt takknemlige for det Ivar har bidratt med og for å ha hatt muligheten til å samarbeide med Ivar.

Asbjørn Jokstad, Jon Einar Dahl, Randi Furseth Klinge, Arne Hensten, Arild Stenvik

Ivar Andreas Mjør

Ivar A. Mjør ble født 18. september 1933 og sovnet stille inn 6. januar i år. Både norsk og internasjonal odontologi har dermed mistet en høvding som har bidratt på en rekke områder. Han var æresmedlem i NTF og mottok utallige internasjonale priser og utmerkelse. Vi som hadde gleden av å samarbeide med ham, har minner om en inspirerende, energisk, direkte og aktiv leder.

Ivar var utdannet cand.odont. fra Dundee i Skottland i 1957. Etter plikt-

tjeneste her hjemme begynte han allerede et par år senere på videreutdanning ved University of Alabama, og dermed startet hans odontologiske virke på begge sider av Atlanteren. Allerede i 1963 ble han medlem av NTFs fagnemnd, og formann i perioden 1967–71. Ikke nok med det – han var samtidig medlem i Oslo Tannlegeselskaps fagnemnd. Etter at han gikk ut av fagnemnda i 1971, startet karrieren som redaktør av NTFs Tidende. I løpet av denne tiden var han også redaktør

av Acta Odontologica Scandinavica.

Året etter fikk han bistand til redaksjonsarbeidet i NTF da Bente Rohde Try ble ansatt i en stilling som skulle deles mellom redaksjonen og kursvirksomheten. I 1973 foretok han en omfattende endring av Tidendes utseende med nytt format, ny layout og forside i farger. Bemanningen ble imidlertid etter hvert uholdbar, og Mjør foreslo derfor å ansette redaktør

